

NOVICE

kmetijskih, rokodelnih in narodskih reči.

Odgovorni vrednik *Dr. Janez Bleiweis.*

Tečaj IX.

V sredo 14. velkiga travna (poznóživna) 1851.

List 20.

Kmetijske skušnje.

(Lapor ali soldán (Mergel) je dobra stelja za šivino.) Lapor se najde po vsih deželah, nar več pa tam, kjer je lahka, bela in žolta (rumena) ilovka domá; on se najde po grabnih in globočinah zemlje, pri potokih in krajih vode i. t. d. Znano je, da je lapor rodovitna pèrst, in kadar taka voda, ktera po bregu lapor ima, o jeseni ali spomladi čez travnik ali njivo stopi in se razlije, je drugo leto visoka in gosta trava, lepo in bogato žito. To je skušenim kmetovavcem dobro znano. — Nek kmetovavec na Francoskim Higonet je pa nametal v serilnico (sekret) 30 samokólnic (šajterg) laporja in vès smrad je čisto zginil, tudi o nar večji vročini; zraven tega je dobil iz tega tako dober gnoj, da je o 4 mescih, ko je to zmes popred dvakrat premešati dal, se na zelniku in senožetih kakor nar boljši golobjek skazal. Po ti skušnji je poskusil lapor tudi za steljo v hlevih. Vsak dan je namreč nametal pod govejo živino nekoliko laporja, kteriga je z enmalo navadne stelje pokrtil. Lapor poserka nanagloma scavnico in gnojnico in vso smerdečo ojestro soparico, ktera v hlevih zrak spridi in večkrat živini pljučnico napravi; tudi seno in otavo nad hlevam na to vižo spridenja varje. Tak z laporjem napravljen gnoj je pa posebno posebno dober, in v tacih krajih, kjer je laporja dosti, tudi prav poceni pride. Tako je lapor na dvojno vižo koristen: čisti namreč zrak v hlevu in dela dober gnoj. Kmetovavci! poslužite se te dobrote, kjer imate laporja dovolj.

(Konje muh vbrantí.) Konju naj se namaže sèm ter tjè po životu, kamor z jezikam ne more doseči, da bi se lizal, enmalo črniga smolnjaka (oleum petrae nigrum); vidilo se bo gotovo, da konja muhe ne bojo nadlegovale več. J. Š.

Ali zares naši kmetovavci ne morejo brez hoje za nasteljo izhajati?

Spisal nadgojzdnar Megušer.

(Dalje sledi.)

Kakor jelovina (Nadelholz), h kateri se šteje smerka, borovec, mecesen, jelka i. t. d., s svojimi koreninami rahlo zemljše vkup derži, tako je tudi s svojimi vejami zemlji, kodar to drevje stoji, koristna. Jelovina namreč veliko več živeža iz zraka, kakor iz zemlje dobiva, toraj ne jemlje zemlji moči, marveč jo ji še daje s svojim šilovjem, ki suho z drevja pada in jo gnoji, in s košato hosto, pod ktero rad gojzdni mah raste, ki se sčasoma tudi v gnoj spremeni. Po tem tudi počasi poveršna skalovita zemlja razpada in se v rodovitno pèrst spreminja. Kjer je dovolj košate jelovine, brani ta presilno moč dežja in plòh, da se hudourniki preneglo vkup ne stekajo, rodovitne zemlje ne odplavijo

in goliga skalovja ne odgernejo. Neizmerno število šilovja (iglic) v teh gojzdih poteguje na-se, brez da bi se vidilo, veliko električne moči ali tako imenovaniga nebeškiga ognja iz hudih oblakov, da se ti nanagloma ne odtergajo in po strelah in silnih plohah še hujši škode po polju goratih krajev ne napravijo, kakor bi se to sicer zgodilo. Daljni dobiček, ki ga kmetovavcu taki gojzdje donesó, obstoji v stelji, ki se zamore v dobro gleštanjih gojzdih poredama, eno leto na tem, drugo leto na drugim prostoru, dobivati.

Vès ta dobiček pa se zlo pomanjša ali clo v nič pride, ako se temu drevju zaporedama véje klestijo za hojo, in se jim tako tisti deli (véje) pokončajo, ki so za njih dobro rast tako potrebni in na več strani tako koristni. Kdo namreč zamore tajiti, da ne živé drevesa večidel iz zraka, in da tisti, kdor drevesam te redivne dele pokonča, zmoti vzajemnost med perjem in koreninami, da začne deblo in celo drevó hirati! Zamaši živimu truplu kožo, da ne bo puhtela in zraka na se vlekla, boš vidil, da sam želodec ne bo trupla dobro redil — človek ali živina bosta kmalo hirati začela. Ravno taka je s pirjem, ktero Stvarnik ni brez prida drevju in rastlikam sploh podelil. Če deblo tudi hiraje rase, piškavo cvetè, ne donese sémena, tudi les ni tako dober in mnogotere bolezni in clo gnjilina ga napadejo.

Tako pride, da gré eno drevo za drugim pod zlo, drevja in lesá je zmiraj manj, in tudi noviga se le malo zaplodí. Kjer je zdravo drevje pošlò, se zaplodí malo vredno germovje in gojzdni plevél, ki le zemlji moč jemlje. Vročina in suša, zmerzlina in viharji imajo moč do golih tal — in les in stelja bosta konec vzela!

To je žalostni nasledek, ako se brez konca in kraja jelovini véje za hojo klestijo.

In ravno zato, ker na to vižo pridobljena stelja več škode stori, kakor dobička donese, moramo reči, da ni prav, da kmetje toliko hoje za steljo porabijo. Večidel najdemo hojo v tacih krajih nastiljati, kjer je še prava kmetijska vednost na nizki stopnji, — kjer se le žito, pa malo ali clo nič živinske klaje (detelj in družih trav) ne seje, in le slama večidel za klajo (futer) služi. Vsako poljsko gospodarjenje pa, pri kterim se ne dobí potrebni gnoj iz pridelkov polja, je malopridno in napčno, ker se mora potem iz gojzda na pósodo jemati, kar bi se imelo na polju pridelovati. Na tako vižo gresta gojzd in les na škodo. Tako gospodarstvo je prekucnilo pravi stan poljskiga in gojzdniga obdelovanja, in polje je postalo rópar gojzdov.

Če pa pogledamo naše sedanje gojzde in jih primerimo s temi, kakor so nekđaj bili, čeravno je bilo takrat veliko manj ljudi na svetu, bomo spoznali, da je zadnji čas, da ne ropamo več gojzdov na vse strani. Gotove skušnje učé, da, če vedno le žito na njive sejemo, se po njem zemlja nar bolj izpije, ako se vsako leto dobro ne gnoji; — ako pa žito s živinsko klajo primerno verstimo in tudi toliko živinčet, kolikor jih